

Transparentnost Srbija
Transparency Serbia

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

jun 2023. godine

Bilten broj 6/2023

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom	4
Politički stavovi državnih službenika na društvenim mrežama.....	4
Ugovorne obaveze koncesionara beogradskog aerodroma	7
Svetski dan uzbunjivača	8
Konferencije	10
Javna preduzeća: Za reformu „žarišta korupcije“ neophodna podrška javnosti	10
Saopštenja.....	13
Hitno otvoriti postupak za izmenu pravila o finansiranju kampanje	13
NKEU: Visoki savet tužilaštva sproveo nezakonit izbor glavnih javnih tužilaca i javnih tužilaca	14
Šta sve treba popraviti u predlogu Zakona o upravljanju državnim preduzećima	15
Inicijative i analize	17
Direktori državnih preduzeća van dosega antikorupcijskih propisa	17
Mediji	18
Kako je Vučić izašao iz frižidera i sačuvao SNS-u milione	18
Donacije Biji i MUP-u: Siva zona - rizik za korupciju	20

Aktivnosti

Na inicijativu DG NEAR Evropske komisije održana je serija sastanaka sa nevladinim organizacijama koje su okupljene u pojedinim radnim grupama Nacionalnog konventa o EU. Na sastanku održanom 30. juna 2023. učestvovalo je troje predstavnika TS (Zlata Đorđević, Miloš Đorđević, Nemanja Nenadić), a sa strane DG NEAR Elin Fredriksson i Carolina Correia de Sousa. Tema sastanka su bila Poglavlja 5 i 32, a u okviru njih glavni problemi u vezi sa javnim nabavkama, javno – privatnim partnerstvima, transparentnost budžeta, kao i pitanja vezana za širi ekonomski ambijent, uključujući reforme u oblasti preduzeća u državnom vlasništvu.

Sastanak Nacionalnog konventa za EU sa ministarkom za EU integracije i njenim timom održan je 29. juna. Sastanak je bio posvećen raznim pitanjima u vezi sa procesom pregovora Srbije i EU. Nemanja Nenadić iz TS, iskoristio je ovu priliku da upozna ministarku i njen tim sa stanjem u oblasti Poglavlja 5, gde je trenutno otvoren proces konsultacija u vezi sa izmenama Zakona o javnim nabavkama, ali nacrtom nisu obuhvaćena sva pitanja u vezi sa kojima su uočeni problemi u praksi. Takođe, podsetio je na to da nema nikakvih aktivnosti u vezi sa izmenama Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama. U vezi sa drugim reformama koje su neophodne, a vezane su i za proces pregovora, on je podsetio na odsustvo bilo kakvih vidljivih aktivnosti na ispunjenju preporuka GRECO (kad je reč o borbi protiv korupcije), kao i ODIHR (kad je reč o izbornim propisima).

Na poziv delegacije Evropskog parlamenta, 20. juna održan je sastanak četvero poslanika u EP sa predstavnicima NVO iz Srbije. Sastanku su prisustvovali poslanici Alessandra MORETTI, Franc BOGOVIĆ, Jean-Lin LACAPELLE i Andor DELI. Nemanja Nenadić iz Transparentnosti je govorio o stanju vladavine prava u Srbiji i neiskorišćenim prilikama da se to stanje unapredi, a naročito o odsustvu suštinskog napretka nakon ranijih reformi izbornih propisa, koje su delom vršene uz posredovanje evroparlamentaraca. Posebno je ukazao na nerešena pitanja finansiranja izborne kampanje, uključujući i nepostojanje ograničenja za troškove pojedinih izbornih lista i kandidata, kakva postoje u državama iz kojih su došli članovi delegacije EU Parlamenta.

Transparentnost Srbija održala je, 13. i 14. juna, uz podršku Helvetasa, radionicu za predstavnike mesnih zajednica iz 15 lokalnih samouprava u Srbiji. Na radionici su se razmatrala pravna akta koje svaka mesna zajednica treba da ima, kao i alati za uključivanje građana u budžetske konsultacije i javnu raspravu o budžetu lokalne samouprave.

U Banji Koviljači je od 7. do 9. juna održano Strateško planiranje Programskog saveta Nacionalnog konventa za Evropsku uniju na kojem je učestvovala predstavnica TS Zlata Đorđević. Između ostalog, dogovorena je dinamika i novi modela za izradu Knjige preporuka članica NKEU, koja bi trebalo da bude objavljena tokom septembra.

Predstavnici Transparentnosti Srbije učestvovali su u radu radnih grupa za izradu Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije. TS je podnela niz inicijativa za unapređenje teksta.

Zlata Đorđević učestvovala je 12. juna na letnjoj školi projekta "Značaj dijaloga za lokalni ekonomski razvoj" organizacije INTER, na kojoj je govorila o značaju jačanja učešća građana u procesu donošenja odluka u lokalnim samoupravama.

Transparentnost Srbija je 14. i 15. juna, kao koordinator Radne grupe Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 5, održala radni sastanak u Vršcu, kome je prisustvovalo 20 osoba, uglavnom članova Radne grupe. TS su predstavljali Nemanja Nenadić i Miloš Đorđević. Tema sastanka bilo je prikupljanje predloga za izmene i dopune Zakona o javnim nabavkama. Nakon prikupljanja predloga koje su izneli članovi Radne grupe, izrađena je analiza, a dokument je prosleđen Kancelariji za javne nabavke u okviru zvaničnog procesa konsultacija za izmene i dopune Zakona o javnim nabavkama.

Nakon održanog Radnog sastanka, TS je 15. i 16. juna, takođe u Vršcu, organizovala i radionica na temu nepravilnosti u javnim nabavkama.

Antikorupcijsko savetovalište TS (ALAC) radilo je i tokom juna. Sve informacije o mogućim slučajevima korupcije građani mogu prijaviti, odnosno dobiti potrebna obaveštenja, na broj 069 1978 158 ili putem mejla ts@transparentnost.org.rs.

U junu smo imali 159 objavljenih vesti o našim aktivnostima ili izjava predstavnika TS.

Na sajt TS, u segmentu „Inicijative i analize“, postavili smo nekoliko novih [analiza](#), kao i zahteva državnim organima i njihovih odgovora. Među njima je i [inicijativa](#) ministarki Dubravki Đedović, predstavnici Republike Srbije u Skupštini EPS-a ad, da se unapredi pravni okvir koji uređuje izbor organa EPS-a ad.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu:

Pod lupom

Politički stavovi državnih službenika na društvenim mrežama

18. juna 2023.

Otkaz inženjerki MS zbog kritičkih tvitova na račun vlasti je zastrašujuća opomena zaposlenima u javnoj upravi, ali i dobar povod da se konačno otvori drugo pitanje – jesu li uposlenici javnog sektora upregnuti u stranačko „botovanje“ o našem trošku

Zašto je MS dobila otkaz?

„Vreme“ je objavilo [tekst](#) o nuklearnoj inženjerki koja je dobila otkaz u Direktoratu za radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbednost zbog „nepodobnih“ tvitova. Ona je u objavama negativno komentarisala pojedine funkcionere vlasti i njihove poteze, ali pri tom nije to činila pod svojim imenom, niti je pominjala u kojoj instituciji radi. Takođe se navodi da objave nije pisala u radno vreme.

Direktorat je ubrzo izdao [saopštenje](#). Otkaz nije bio momentalan, nego je 2021, izrečena disciplinska mera, a onda, pošto je direktor „obavešten da je zaposlena ponovila teže povrede radnih obaveza zbog kojih joj je već bila izrečena disciplinska mera“, usledio je i otkaz ugovora o radu.

Kao razlog se navodi potreba da „predstavnici Direktorata i ostali akreditovani učesnici na međunarodnim kongresima i radionicama, na dostojan način predstavljaju Republiku Srbiju“. Takođe i da je propisano da „zaposleni moraju postupati politički neutralno“.

Direktorat ističe da „za ocenu disciplinske odgovornosti nije bitna vrsta političkog stava ili pripadnost bilo kojoj političkoj ideji“, već „ocena prisustva ili odsustva političke neutralnosti“.

Saopštenje Direktorata ne govori ništa o onome što su sa pravne strane u ovom slučaju prethodna pitanja za razmatranje bilo kakve povrede pravila o političkoj neutralnosti – da li se zaposlena MS prilikom tvitovanja predstavljala kao službenica Direktorata ili na način da je bilo očigledno o kome je reč? Upravo to je ono što je službenica negirala u izjavi za „Vreme“. Kakve bi uopšte moglo imati veze sa Direktoratom, ako neka neidentifikovana osoba nešto misli ili govori o potezima predsednika države ili predsednice Vlade?

Neosnovanost otkaza zbog kršenja „političke neutralnosti“

Sve i da je identitet bio tviterašice bio poznat, ne samo „službama“, već, na primer, i učesnicima „međunarodnih kongresa i radionica“, ne bi

postojao osnov za davanje upozorenja ili otkaza zbog kršenja pravila o političkoj neutralnosti.

Državni službenici, naime, uopšte nemaju obavezu da budu politički neutralni uvek i svuda. Njihova politička neutralnost je vezana za postupanje kada rade ono što im je posao u državnoj službi, a zabrana se odnosi na izražavanje i zastupanje političkih uverenja „na radu“ (član 5. [Zakona o državnim službenicima](#)). Iako zaposleni u Direktoratu (kao [nezavisnom regulatornom telu](#)) nisu „klasični“ državni službenici, pravila u njihovom [Kodeksu](#) su gotovo identična.

Drugim rečima, pošto ovde nije reč o službenom, već o privatnom Twitter nalogu, koji je pri tom bio pod pseudonimom i pošto se ne pominje bilo koji drugi vid kršenja pravila osim objava na toj društvenoj mreži, ne nazire se ni jedan argument na osnovu kojeg je Direktorat uopšte mogao da pokrene disciplinski postupak, a kamoli da zaposlenoj MS izrekne disciplinsku meru, pokrene službeno praćenje njenih objava i donese rešenje o otkazu.

Štaviše, osnov za pokretanje radnopravnog postupka po osnovu kršenja pravila o političkoj neutralnosti ne bi postojao ni da je MS odštamala svoje objave sa Tvitera na transparente i da ih je potom svakog petka/subote od 18.00 nosila na protestima (bez obzira na to što su formalni organizatori protesta neke političke stranke).

Sadržina objava na društvenim mrežama bi, u načelu, mogla biti od značaja za razmatranje jedne druge povrede službeničkih pravila. U pitanju je član 15. [Kodeksa ponašanja državnih službenika](#) koji se odnosi na tzv. „službenike na položaju“ (na primer, pomoćnike ministara i

direktora). Takvi službenici su dužni da vode računa „da ponašanjem na javnom mestu ne umanje ugled položaja i organa i poverenje građana u državnu službu“. Na sličan način, takođe u članu 15, [Kodeks](#) Direktorata govori o obavezama rukovodilaca te institucije, da su „posebno dužni da vode računa da svojim ponašanjem na javnom mestu ne umanje ugled Direktorata i poverenje građana u državnu/javnu službu.“ Izgleda da je i ova odredba iskorišćena u postupku protiv MS. Ona nije (bila) funkcionerka Direktorata (to su članovi Odbora i direktor), nije rukovodila ni sektorom (to rade pomoćnici direktora), ali je verovatno [Statut](#) protumačen kao da se obaveza odnosi i na nju kao rukovodioca jedne manje organizacione jedinice. „Direktor Direktorata je ocenio da zaposlena nema svest o javnom značaju poslova koje obavlja i državnim organima koje zastupa kao šef odseka za međunarodnu saradnju, kao i da nema nameru i volju da čuva ugled Direktorata i Vlade Srbije kao njenog osnivača,“ kaže se u saopštenju.

Bez obzira na neobičnu formulaciju iz Kodeksa, nema nikakvog osnova da se tumači da bi rukovodioci Direktorata za radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbednost trebalo da javno nastupaju kao branioci ugleda Vlade Srbije ili promoteri politike Vlade. U stvari je reč o normi koja sankcioniše razne oblike nedoličnog ponašanja funkcionera, čak i u njihovo slobodno vreme, ako bi takvo ponašanje ugrozilo ugled institucija koje vode. U širem smislu, i otvorene društvene mreže bi mogle da se tretiraju kao „javno mesto“. Jedan takav primer se dogodio pre pet godina kada je [smešten](#) direktor EDB u Knjaževcu nakon objavljivanja objava koje su ocenjene kao seksističke. Ipak, preduslov za bilo kakvu mogućnost nastanka narušavanja ugleda

institucije od strane neke funkcionerke ili službenice jeste to da njen identitet i funkcija budu poznati. I to ne poznati „službama“ koje bi je ciljano pratile, već javnosti koja čita objave.

Najzad, „tvitovanje“ državnih službenika može da bude suprotno pravilima i da ima za posledicu opomenu ili kaznu, ali po sasvim drugom osnovu – ako se vrši na radnom mestu ili se koriste resursi državnog organa. Kod takve povrede radne discipline nije ni od kakvog značaja da li službenik na društvenim mrežama komentariše izjave srpskih političara, postavlja slike kućica i mačića, razmatra posledice rušenja brane na Dnjepru ili daje savete o dijetu. Jedino bi bilo bitno to što ne ispunjava svoje radne zadatke, ili što, na primer, izlaže opasnosti informacioni sistem institucije otvaranjem nepouzdanih linkova.

To što će službenica MS, ako je suditi na osnovu onoga što je poznato, dobiti radni spor, u ovom specifičnom trenutku nije dovoljno. Sad kad je stvar postala poznata javnosti, taj slučaj je postao deo kolaža zastrašivanja kojem su ovih dana izloženi brojni druge službenici i uposlenici javnog sektora koji su poverovali u ustavna načela razdvojenosti partije na vlasti od države i slobodu govora ([glumci](#), [profesor](#) Miodrag Jovanović, pa čak i [voditelji](#) RTS koji su nešto „lajkovali“).

Da li je „botovanje“ dozvoljeno

Sad kad smo razmotrili granice političkog delovanja onih kojima vlast nije po volji, a rade u državnoj službi, red je da se okrenemo i drugoj strani. Kome se vlast sviđa, može da je hvali i brani u svoje slobodno vreme i van posla, pod imenom ili anonimno. Kao što je već opisano, to ne smeju da čini u svojstvu državnih službenika ili

na radnom mestu, za šta postoje brojni i nekažnjeni primeri. Recimo, jedan takav slučaj predstavlja „[odbrana skupštine Beograda](#)“ od opozicionih odbornika i demonstranata, iz aprila 2019, gde su u „živom zidu“, u radno vreme, stajale ne samo odbornice iz vlasti (za koje ne važe pravila o političkoj neutralnosti), već i gradske službenice.

Zaposleni u javnim preduzećima, ustanovama i administraciji nisu imali zakonski osnov da [izađu sa posla](#) kako bi stigli na miting 26.5.2023. u Beograd, osim ako im je odobreno neplaćeno odsustvo, a njihovi šefovi su kršili zakon ako su ih uslovljavali ili stimulisali da na miting odu. Funkcioneri stranaka na vlasti, očekivano, šalju poruke podrške i sa svojih naloga na društvenim mrežama. Pored toga što u tim objavama često prekoračuju granice dobrog ukusa, neretko pri tom krše i zakon, najčešće time što ni na koji način [ne razdvajaju](#) svoju stranačku i javnu funkciju.

Od samostalnih objava na društvenim mrežama i internetu, kakve god da su, još više pažnje zaslužuje fenomen „botovanja“, organizovanog deljenja objava, postavljanja komentara i izražavanja podrške „lajkovima“. Tim pitanjem su se bavile kompanije vlasnice društvenih mreža. Koliko znam, to nije činio ni jedan državni organ u Srbiji, iako je bilo i osnova i razloga.

U februaru ove godine kompanija „Meta“, [oglasila se](#) povodom gašenja preko 5000 naloga korisnika iz Srbije na Fejsbusku i preko hiljadu naloga na Instagramu. Ti nalozi su služili „stvaranju utiska o širokoj i autentičnoj podršci predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću i SNS“. Meta kaže da su se aktivnostima „koordinisanog neautentičnog ponašanja“, koje ova kompanija zabranjuje bavili ne samo članovi

„mreže zaposlenih u Srpskoj naprednoj stranci, poznate kao Internet tim“, već, kako se navodi i „državni uposlenici širom Srbije“.

Slično tome, krajem 2019. godine, Twitter je [ugasio](#) 8.558 naloga koji su korišćeni za „promociju vladajuće stranke u Srbiji i njenog lidera“.

Sa stanovišta domaćih propisa „botovanje“, kao takvo, nije zabranjeno. Ipak, kada se ono vrši u korist političke stranke, svi povezani troškovi (promocija objava, angažovanje ljudstva) bi morali da se nađu u stranačkim izveštajima. Da li je makar deo tih troškova prikazan, nije poznato. Naime, u izveštajnim obrascima ne postoji posebna rubrika za upis oglašavanja na društvenim mrežama, a troškovi za zaposlena i angažovana lica se ne razvrstavaju prema poslovima koje oni obavljaju za stranku. Te dodatne podatke je ovlašćena da zatraži Agencija za sprečavanje korupcije, ali se iz dosadašnjih izveštaja o kontroli ne vidi da li je to radila.

Dok organizovano angažovanje stranačkih kadrova za promociju na društvenim mrežama krši samo pravila kompanija, angažovanje državnih ili opštinskih službenika, zaposlenih u javnim preduzećima i javnim ustanovama da obavljaju bilo kakve poslove za stranku predstavljalo bi ozbiljno kršenje srpskih zakona. Zbog toga je bilo i ostalo nužno da Agencija za sprečavanje korupcije zatraži dodatne podatke od SNS i kompanije Meta i da o svojim nalazima obavesti javnost i tužilaštvo. Ako bi do takve istrage došlo, odgovornost uposlenika javnog sektora bi zavisila od nekoliko faktora, a pre svega od toga da li je „botovanje“ vršeno u radno vreme, preko službenih naloga ili na drugi način korišćenjem javnih resursa. S druge strane, eventualna odgovornost političke stranke

ogledala bi se u neprijavlivanju priloga, odnosno troškova oglašavanja na društvenim mrežama za političku promociju koje su platili korisnici naloga.

Kad je reč o ovom poslednjem, to je još jedan od razloga da se pre raspisivanja bilo kojih izbora [dopuni](#) Zakon o finansiranju političkih aktivnosti i da se detaljno reguliše vođenje kampanje od strane tzv. „trećih lica“. U praksi se, naime, pokazalo je da se postojeće odredbe zakona usko tumače, ne samo kada je reč o promociji koju u kampanji vrše znani i neznani „botovi“, već čak i kada to čine kandidati na izborima, a ne stranka koja ih je predložila!

Jedna od [odluka](#) Agencije u izbornoj kampanji 2022, gde je utvrđeno da stranka nije povredila zakon, odnosila se na slučaj kada se jedan od viđenijih kandidata SNS za gradonačelnika Beograda promovisao na ličnom Twitter nalogu, kroz spot snimljen u službenim prostorijama. Ovakvo tumačenje ostavlja prostor za neograničeno političko oglašavanje koje bi ostalo neprijavljeno, i za koje, pri tom, ne bi važila nikakva ograničenja ni kada je reč o poreklu sredstava iz kojih se kampanja finansira.

Nemanja Nenadić za [Peščanik](#)

Ugovorne obaveze koncesionara beogradskog aerodroma

23. juna 2023.

Ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Goran Vesić, pozvao je na hitan sastanak rukovodstvo francuske kompanije Vansi koje prema koncesionom ugovoru rukovodi beogradskim aerodromom.

On kaže da ova kompanija „duguje odgovore na mnoga pitanja“, u vezi sa brojem zaposlenih i funkcionisanjem opreme. On tvrdi i da je država Srbija ispunila svoje ugovorne obaveze, a kompanija nije. Međutim, umesto da navede koje su tačno obaveze prekršene, ministar Vesić navodi da predstavnici kompanije „nisu čuli šta je rekao predsednik Vučić“, koji je, kako kaže Vesić, „pred poletanje prvog aviona za Čikago javno zamolio kompaniju Vansi da montira nove trake i da zaposli više ljudi“.

Posle sastanka Vesić je izjavio da je Vansi "podsetio na obaveze prema ugovoru o koncesiji i da Vlada Srbije, koja je ispunila sve svoje obaveze prema tom ugovoru, očekuje od njih da obezbede dovoljno ljudi i da se na aerodromu sve usluge ispunjavaju redovno i bez velikih čekanja.

Problemi u upravljanju beogradskim aerodromom su očigledni i dobro je što je resorno ministarstvo zbog toga reagovalo. Međutim, u odsustvu informacija iz samog ugovora, građani ne mogu da zaključe da li je problem nastao zbog toga što koncesionar „Vansi“ ne poštuje preuzete obaveze, ili deo krivice za nastalu situaciju snose i predstavnici naše države, na primer, u slučaju da ugovorne obaveze nisu dovoljno precizno definisane, ili zbog propuštanja da blagovremeno vrše nadzor.

Transparentnost Srbija tražila je od Ministarstva finansija još 2019. godine izveštaje o nadzoru, odnosno izveštaje o ispunjavanju obaveza privatnih partnera u projektima "Aerodrom Nikola Tesla" i "Beograd na vodi".

Dobili smo odgovor da su svi podaci u vezi sa koncesijom za aerodrom tajna, a da Beograd na

vodi nije javno-privatno partnerstvo i da stoga ne mogu da dostave tražene informacije.

Ugovor o koncesiji za aerodrom nikada nije objavljen. U takozvanom „registru javnih ugovora“ objavljene su samo neke informacije iz njega, kao i spisak aneksa, iz kojeg se vidi da su samo neki od njih poverljive prirode. S druge strane, Transparentnost Srbija od 2017. pokušava da dobije bar informacije koje su prethodile donošenju odluke da se uopšte aerodrom da u koncesiju. Ministarstvo i Komisija za javno-privatna partnerstva su se pozvali na to da je prema odluci Vlade Srbije reč o strogo poverljivim dokumentima i da samo Vlada može da odluči o ukidanju tajnosti. Vlada je takođe uskratila informacije, a upravni spor u tom slučaju traje već 5,5 godina!

Svetski dan uzbunjivača

23. juna 2023.

Svetski dan uzbunjivača obeležava se 23. juna. To je dan posvećen ljudima koji su imali snage i hrabrosti da ukažu na kršenje zakona, na zloupotrebe, na korupciju. Uzbunjivačima često preti odmazda, bilo da su ukazali na zloupotrebe u organima ili firmama u kojima rade, bilo da su korisnici njihovih usluga. Stoga je nužno da imaju pravnu zaštitu. Ali još je važnije da se ono na šta su ukazali istraži i procesuiru.

Jedan od glavnih proklamovanih ciljeva donošenja Zakona o zaštiti uzbunjivača 2014. godine u Srbiji bilo je prijavljivanje korupcije. Reč „korupcija“ je pomenuta preko 50 puta u obrazloženju predloga ovog zakona! Kada se govori o očekivanim efektima primene Zakona u prvi plan se ističe sledeće: „Ovim pravnim okvirom postiže se i cilj podrške i podsticanja prijave sumnje na korupciju ili drugog

nezakonitog postupanja kao načina zaštite javnog interesa.

On treba da doprinese ohrabrivanju potencijalnih uzbunjivača i uspostavljanju efikasnog mehanizma razotkrivanja nezakonitosti i nepravilnosti“.

Od usvajanja ovog zakona

prošlo je više od osam godina, a Srbija nije uspostavila sistem za prikupljanje i praćenje čak ni osnovnih informacija koje se tiču uzbunjivanja i postupanja po uzbunjivačkim prijavama u slučajevima korupcije.

Podršku osobama koje sumnjaju da su žrtve

korupcije pružaju i antikorupcijska savetovališta (ALAC – Advocacy and Legal Advice Centres) mreže Transparency International. Trenutno ih postoji 90 u 64 zemlje, a među njima je i Antikorupcijsko savetovalište Transparentnosti Srbija. Povodom Svetskog dana uzbunjivača, [Transparency International objavljuje](#) 15 priča iz ALAC-a, a među njima je i jedna iz Srbije.

Detaljno u zaštiti uzbunjivača u Srbiji u publikaciji TS: [Uzbunjivanje](#)

[u Srbiji i EU direktiva.](#)

Konferencije

Javna preduzeća: Za reformu „žarišta korupcije“ neophodna podrška javnosti

14. juna 2023.

Vlada Srbije nije dovoljno dobro iskomunicirala sa građanima sada već povučeni predlog Zakona o upravljanju privrednim društvima koja su u vlasništvu države. Javnosti nisu predstavljena uverljiva obrazloženja za transformacije koje predviđa zakon, iako je rad preduzeća u državnom vlasništvu jedno od najvećih potencijalnih žarišta korupcije, ocenjeno je na forumu „Da li dobijamo još jedan zakon za stare probleme javnih preduzeća?“

Shodno principima dobrog korporativnog upravljanja, država treba da za svako preduzeće koje je na njenoj listi ponudi razlog zašto je u njenom vlasništvu, a da ako oni izostanu – preduzeće privatizuje.

Više od 20 javnih preduzeća u narednom periodu promeniće pravnu formu u akcionarsko društvo ili društvo sa ograničenom

odgovornošću, pisalo je u Zakonu o upravljanju privrednim društvima koja su u vlasništvu Republike Srbije, a koji je Vlada nakon mesec dana tiho povukla iz skupštinske procedure.

Na forumu koji su organizovale Business Info Group i Transparentnost Srbija rečeno je da je možda reakcija javnosti bila presudna za povlačenje zakona, iako se više od 20 godina govori o uvođenju reda u javna preduzeća.

Zakonodavac je tvrdio da je cilj promene pravne forme da preduzeća ostvare bolje poslovne rezultate, kao i da efikasnije i transparentnije rade, ali bez šire javne rasprave.

Specijalni savetnik Fiskalnog saveta **Slobodan Minić** rekao je da je taj nezavisni državni organ godinama pričao o konkretnim problemima javnih preduzeća, među kojima su način upravljanja, nestručni kadrovi koji vode ta preduzeća.

Govoreći o povučenom predlogu zakona, on je ocenio da je veliki problem nastao kod komunikacije same reforme i željenih ciljeva te inicijative.

„Mi smo u nekim neformalnim razgovorima mogli da čujemo da ovo možda nije loša stvar, ali mi to ne znamo zvanično. Javnost isto ne zna. Ovo je toliko važno i teško pitanje za rešavanje bez podrške javnosti“, smatra Minić.

Katarina Đulić, redovni profesor ekonomije na FEFA fakultetu, ocenila je da je u „idealnom svetu javno preduzeće u svojoj suštini preduzeće“, što znači da podleže svim ekonomskim zakonima kao „bilo koje privatno preduzeće“.

„U tom smislu, u idealnom svetu bi bilo da se na ta preduzeće primenjuje zakon o privrednim društvima kao i na sva druga preduzeća i to je ono što preporučuje najbolja praksa korporativnog upravljanja“, rekla je ona.

Prema njenom mišljenju, zakon koji je povučen sa stanovišta upravljanja jeste dobar, i on pokušava da reši brojne probleme koji su prisutni u Zakonu o javnim preduzećima, kao i nedostatke koji su se pokazali u praksi.

„Ovaj zakon je pokušaj da se prepreke otklone, ali čini mi se da možda nije dobro iskomunicirano koji su benefiti, i da je zato izazvao tako snažnu reakciju u javnosti“, rekla je Đulić.

Ona je navela da je najbolja praksa vrlo jasna kada se radi o tome šta su dobri razlozi za državno vlasništvo.

„Postoji minimalni standard dobrog korporativnog upravljanja, OECD principi. Jedna od prvih stvari koje oni kažu je da država treba za svako preduzeće koje je na njenoj listi da razlog zašto je ono u njenom vlasništvu, ako taj razlog nema da preduzeće privatizuje“, rekla je ona.

Prema njenim rečima, novi (povučeni) zakon se dosta fokusira na nadzorne odobore i pokušava da ih učini kvalitetnijim, da ojača upravljanje, i da državi da pravo mesto – „da je gurne u ulogu koja je adekvatna“

Đulić je navela i da su, prema njenom mišljenju, preduzeća manji problem od vlasnika. Ona je rekla da osim restrukturiranja preduzeća i vlasnik mora nekako da se reformiše.

„Ako se vlasnik stavi tamo gde treba, preduzeće će ulgavnom dobro poslovati. Ako vi kao vlasnik tražite (na primer) od svog lokalnog javnog preduzeća koje se bavi vodosnabdevanjem da pruži uslugu ispod cene koštanja, naravno da će preduzeće biti gubitaš“, rekla je ona.

Nemanja Nenadić iz Transparentnosti Srbija kazao je da građani nisu dobili uverljive argumente zbog čega je ova transformacija nužna.

„Mi načelno nemamo ništa protiv da se ukine forma javna preduzeća i da se formiraju kao a.d. ili d.o.o. Stvar je u tome da sve ovo što nam se predstavlja. U doba kada je zakon predložen kao nešto što će nam biti od koristi, praktično je (isto) moglo da se uradi u okviru (aktuelnog) Zakona o javnim preduzećima, uz neka njegova poboljšanja, a mnogo više uz njegovu doslednu primenu“, rekao je on.

Nenadić je naveo i da su državna preduzeća „žarište korupcije“, jer se ona (korupcija) pojavljuje „tamo gde je interes za nju naročito veliki“.

„Kod ovih preduzeća (to jeste slučaj), jer ona raspolažu ogromnim sredstvima. Ako pogledamo sva javna preduzeća u Srbii, i druga preduzeća u javnom vlasništvu, nesumnjivo je reč o imovini koja je vredna i desetine milijardi evra“, rekao je on.

Ranka Savić, predsednica Asocijacije slobodnih i nezavisnih sindikata (ASNS), rekla je da je „zabluda“ da su sindikati protiv zakonskog uređenja funkcionisanja i upravljanja javnim preduzećima.

Sindikat je, kako je navela, apsolutno podržao zakonsko uređenje, „ali ne bilo kakvo“.

Prema njenim rečima, jedinu suštinska primedba na povučeni zakon koju je sindikat imao bila je povodom transformacije javnih preduzeća u a.d ili d.o.o.

Razlog za primedbu nije bio zato što to ne podržavaju, već to što je to „bila lampica“ za dužnu pažnju, te da su predstavnici radnika postavili opravdano pitanje: „Da li je to prvi korak u prelazak javnih preduzeća u privatno vlasništvo“?

„Sindikat je apsolutno protiv privatizacije javnih preduzeća, svesni smo da bi sa prelaskom u privatne ruke cena energenata, struje, gasa, znatno bila povećana i to bi uticalo na standard građana“, rekla je ona.

Sa druge strane sindikat jeste za direktore koji dolaze preko javnog konkursa, koji su stručni, koji znaju posao, kao i za kontrolu rada, zaključila je Savić.

Nevena Petaković/[Nova ekonomija](#)

Foto: Nova ekonomija (Paola Felix Meza)

Snimak foruma na [YT kanalu Nove ekonomije](#).

Saopštenja

Hitno otvoriti postupak za izmenu pravila o finansiranju kampanje

13. juna 2023.

Učestale najave raspisivanja izbora vanrednih izbora stvaraju ozbiljnu bojazan da ponovo neće biti otklonjeni ključni problemi sistema za finansiranje kampanje i pored brojnih zamerki ne samo domaće javnosti već i dve relevantne međunarodne organizacije – ODIHR (Kancelarija za demokratiju i ljudska prava OEBS-a) i Venecijanske komisije.

ODIHR je, pre svega, preporučio da se, radi pravne sigurnosti, sve neophodne promene u vezi sa propisima koji se tiču izbora vrše „mnogo pre sledećih izbora“, kako bi se „odgovorilo na izazove u vezi sa zloupotrebom administrativnih resursa i pristupa medijima i uklonile preostale praznine i nejasne odredbe“ i da to treba činiti „u okviru inkluzivnog i transparentnog konsultativnog procesa“.

S druge strane, Radna grupa Vlade za saradnju sa OEBS i KDILJP ne objavljuje nikakve informacije o svom radu već dve godine. Nema podataka ni o tome da ministarstva koja treba da pripreme izmene bitnih propisa, pre svih finansija i pravde, to čine. Transparentnost Srbija je u nekoliko navrata, a poslednji put pre mesec dana, zatražila od skupštinskih odbora za finansije i pravosuđe da povodom ovih preporuka organizuju javno slušanje, uz učešće predstavnika državnih organa, političkih stranaka, međunarodnih i domaćih organizacija.

Glavna preporuka koju je Srbija dobila još 2016, a nije ispunjena, odnosi se na uvođenje ograničenja troškova kampanje po jednoj izbornoj listi ili kandidatu za predsednika države. Transparentnost Srbija je dala i konkretan predlog, da to ograničenje bude 300 miliona dinara (oko 2,5 miliona evra).

Pored toga, ODIHR je preporučio da se urede pravila o vođenju kampanje od strane „trećih lica“ (a ne samo direktnih učesnika izbora). Jednako je bitna preporuka da kazne za propuste u izveštajima o troškovima kampanje budu delotvorne, srazmerne i odvraćajuće, što uključuje i potrebu unapređenja odredbi Krivičnog zakonika. U vezi sa ovim Transparentnost Srbija ističe da je još veći problem od neodgovarajućih kazni u zakonu, faktička nekažnjivost u praksi, čak i u nekim od najočiglednijih slučajeva kršenja pravila.

Prema shvatanju ODIHR-a mora se postaviti i jasna zakonska granica između obavljanja javne funkcije i aktivnosti u izbornoj kampanji, i preduzeti mere za sprečavanje zloupotrebe položaja i javnih resursa. Između ostalog, preporučeno je da se zabrana medijima da prenose informacije o pojedinim aktivnostima javnih funkcionera proširi na celu kampanju, a ne samo poslednjih deset dana. U vezi sa ovim pitanjima TS naglašava da problem „funkcionerske kampanje“ ne treba rešavati (samo) kroz postavljanje ograničenja medijima, već pre svega kroz ograničenja aktivnosti samih funkcionera i državnih organa tokom kampanje.

Slično tome, u Zajedničkom mišljenju Venecijanske komisije i ODIHR o ustavnom i zakonskom okviru za funkcionisanje demokratskih institucija od 19. decembra 2022, podseća se na neispunjene preporuke ODIHR i formulišu se neke nove. Između ostalog, traži se preciziranje odredaba o pojedinim vrstama priloga, propisivanje objektivnih, razumnih i nediskriminatornih kriterijuma za kontrolu stranačkih donatora koju vrši Poreska uprava i preciziranje načina i rokova za postupanje Agencije za sprečavanje korupcije u kontroli finansiranja kampanje.

Pored toga, ove dve organizacije smatraju da treba izmeniti sistem za raspodelu budžetskih sredstava za finansiranje kampanje radi postizanja veće ravnopravnosti učesnika.

ODIHR i VK traže i da se proširi obuhvat podataka o prihodima i rashodima koji se objavljuju u doba dok izborna kampanja još uvek traje. Transparentnost Srbija je u vezi sa ovim pitanjem ukazala da tzv. preliminarni izveštaji ne ostvaruju tu svrhu i umesto toga je predložila uvođenje sistema „transparentnih računa“, kakav postoji u Češkoj i drugim zemljama.

Ništa manje od pitanja finansiranja izborne kampanje značajna je preporuka da Republika Srbija sprovede širok spektar mera koje bi predupredile zloupotrebu službenog položaja i javnih resursa, kroz detaljno uređenje uočene sporne prakse, stvaranje mehanizma za nadzor i propisivanje srazmernih i odvraćajućih kazni, a sve u skladu sa Zajedničkim smernicama Venecijanske komisije i ODIHR. U vezi sa ovim, Transparentnost Srbija ukazuje da bi naročito trebalo obratiti pažnju na resurse kojima raspolažu javna preduzeća i druga preduzeća u državnom vlasništvu.

NKEU: Visoki savet tužilaštva sproveo nezakonit izbor glavnih javnih tužilaca i javnih tužilaca

21. juna 2023.

Radna grupa Nacionalnog konventa za Poglavlje 23 osuđuje nezakonit izbor novih glavnih javnih tužilaca i javnih tužilaca koji je 19. juna 2023. godine sproveo Visoki savet tužilaštva i time doveo u pitanje sopstvenu posvećenost sprovođenju ustavnih reformi. Pojedini konkursi za glavne javne tužioce raspisani su još u 2021 godini, a sa usvajanjem novih zakona, u celosti je promenjen način izbora glavnih javnih tužilaca.[1]

Najvažnija izmena je da javne tužioce više ne bira Narodna skupština RS, već Visoki savet tužilaštva i taj postupak sada u potpunosti mora biti vođen od strane ovog tela. Budući da je ovakvim izborom grubo prekršen novi *Zakon o javnom tužilaštvu*, pozivamo na pokretanje postupaka iz člana 56 (2) *Zakona o Visokom savetu tužilaštva*, a aktuelnog predsednika ovog tela, Branka Stamenkovića da podnese ostavku, kao odgovoran za staranje da rad VST-a bude u skladu sa zakonom.

Visoki savet tužilaštva, koji je formiran maja 2023. godine, od predstavnika javnih tužilaca i istaknutih pravnika, pristupio je ispunjenju primarnih nadležnosti – izboru novih tužilaca – potpuno ignorišući nove propise i duh ustavnih promena. Istaknuti pravници su pristali da izaberu kandidate, iako nisu neposredno učestvovali u postupku izbora i saslušali predstavljanje kandidata, zbog čega je njihova nova izborna nadležnost kompromitovana. Podsećamo da u isto vreme, Visoki savet sudstva izbor predsednika sudova

i sudija koji je započet pre stupanja na snagu pravosudnih zakona, trenutno sprovodi u skladu sa novim propisima, te razlozi hitnosti izbora u tom slučaju nisu suprotstavljeni zakonitom postupanju.

Različito postupanje ova dva tela u pogledu izbora nosilaca pravosudnih funkcija ne doprinosi poverenju građana u pravosuđe. Činjenica da Visoki savet tužilaštva ne primenjuje unapređeni postupak izbora, u kome važnu ulogu imaju kolegijumi javnih tužilaštava i istaknuti pravnici, budi sumnju da su za personalna tužilačka rešenja ponovo presudni politički kriterijumi, a ne stručni. Predsednik Visokog saveta tužilaštva je ključno doprineo da prvi izbor tužilaca u Srbiji od ustavnih promena bude doveden u pitanje, te da rešenja koja su od strane građana potvrđena na referendumu budu potpuno izigrana. Iako pravni put zaštite povodom nezakonitog postupanja pred Ustavnim sudom za kandidate koji nisu izabrani predstoji, šteta u pogledu percepcije posvećenosti Visokog saveta tužilaštva pravosudnoj reformi je već napravljena.

1 Udruženje tužilaca Srbije uputilo je Visokom savetu tužilaštva dopis početkom juna 2023. godine sa konkretnim predlozima za sprovođenje ovog izbora, na koje se VST nije obazirao. Dopis ukazuje na razlike u postupku izbora prema starom i novom zakonu ističući posebno: da je novim zakonom uvedena obaveza pribavljanja mišljenja kolegijuma za kandidate za glavnog javnog tužioca; Narodna skupština RS birala je javne tužioce u vreme kada su konkursi objavljeni, što je moglo da deluje obeshrabrujuće za neke od kandidata koji su bili uverenja da neće biti izabrani od strane Skupštine, a posebno za one koji su već imali takva iskustva i čije su ličnosti i profesionalna iskustva komentarisani od strane poslanika; i sl.

Šta sve treba popraviti u predlogu Zakona o upravljanju državnim preduzećima

28. juna 2023.

Transparentnost Srbije uputila je Vladi Srbije, Ministarstvu privrede i Agenciji za sprečavanje korupcije [detaljnu analizu](#) koruptivnih rizika i drugih nedostataka u Predlogu zakona o upravljanju privrednim društvima koja su u vlasništvu Republike Srbije.

Predlog zakona o preduzećima u vlasništvu Srbije povučen je početkom juna iz skupštinske procedure nakon brojnih kritika predloženog zakonskog teksta, među kojima su bili i inicijativa narodnim poslanicima i saopštenje koje je dala organizacija Transparentnost Srbija.

Iako je nesumnjivo dobro što je zakon vraćen na konsultacije, Transparentnost upozorava da nije jasno u kojoj meri postoji spremnost Vlade da izmeni predložene norme. Konsultacije su, naime, otvorene o tekstu koji se i dalje naziva „predlog“, a ne „nacrt“ zakona, iako prema Poslovniku Vlade ne postoji mogućnost da se jednom usvojeni predlog zakona menja. Takođe, najavljeno je da će na komentare usmeno odgovarati predstavnici ministarstva na jednom javnom skupu, a ne i izrada pisanog izveštaja u kojem bi bilo dato obrazloženje u vezi sa svakom prihvaćenom ili odbijenom sugestijom.

TS je naglasila da se neki od najvećih koruptivnih rizika u pravilima o upravljanju preduzećima u državnom vlasništvu mogu otkloniti samo tako što bi Narodna skupština stavila van snage autentično tumačenje

pojma funkcionera, doneto 12.2.2021. ili izmenila Zakon o sprečavanju korupcije. Bez toga, predstavnici države u skupštini akcionara, članovi nadzornih odbora, direktori i vršioci dužnosti direktora u državnim preduzećima ne bi morali da podnose izveštaje o imovini na početku i kraju mandata i primenjuju druga pravila iz tog zakona, a to je već sada slučaj sa članovima novog NO EPS AD, kao i članovima NO i direktorom „Telekom Srbija“.

Transparentnost je ukazala i na druge slabosti predloženog zakona – nedovoljno jasne norme o imenovanju vršilaca dužnosti direktora, nedovoljna pravila za sprečavanje zloupotreba radi partijske promocije ili kupovine uticaja u medijima i nepostojanje kazni za kršenje pojedinih pravila.

Transparentnost Srbija je u proteklih deset godina, od donošenja prvog Zakona o javnim preduzećima koji je predvideo uspostavljanje profesionalnog upravljanja i izbor direktora na konkursu, uputila veći broj inicijativa u vezi sa lošim rešenjima u zakonima i podzakonskim aktima, nezakonitom praksom kod imenovanja direktora i vršilaca dužnosti direktora. Umesto da reši ove probleme, koje je sama stvorila time što nije primenjivala ili dopunila postojeće propise, Vlada Srbije je kao izlaz ponovo ponudila donošenje novog zakona. Pri tom, uverljivosti da kod Vlade postoji spremnost da dosadašnje probleme reši nimalo ne doprinosi ni činjenica da se o tim problemima uopšte ne govori u obrazloženju predloženog, pa povučenog zakona.

To je jedan od razloga zbog kojeg smo predložili da se pre usvajanja ovog zakona, pored postojećih konsultacija, održi i javno slušanje u Narodnoj skupštini, gde bi se moglo sagledati da li on pruža dovoljne garancije za prekid bezakonja u upravljanju javnim preduzećima, rasipanje njihovih resursa i zloupotrebe u svrhu političke promocije.

Inicijative i analize

Direktori državnih preduzeća van doseg a antikorupcijskih propisa

6. juna 2023.

Direktori najvećih preduzeća u državnom vlasništvu, koji upravljaju imovinom vrednom desetine milijardi evra, neće imati obaveze, ograničenja niti kontrolu predviđenu za javne funkcionere Zakonom o sprečavanju korupcije, ako poslanici usvoje predloženi Zakon o upravljanju privrednim društvima koja su u vlasništvu Republike Srbije.

Zakon, takođe, ne postavlja ograničenja pri oglašavanju ovih preduzeća što širom otvara vrata pravljenju troškova koji su suvišni, kupovini medijskog uticaja i ostvarivanju drugih skrivenih ciljeva koji nisu u vezi sa ostvarivanjem uloge preduzeća u državnom vlasništvu.

Zbog ovih i brojnih drugih slabosti, Transparentnost Srbija je [pozvala poslanike](#) da pre razmatranja pribave od Agencije za sprečavanje korupcije mišljenje o proceni rizika od korupcije u Predlogu Zakona. TS je pozvala Narodnu skupštinu i da ukinе autentično tumačenje Zakona o sprečavanju korupcije iz 2021. Tim tumačenjem drastično je smanjen krug funkcionera, usled čega, nakon usvajanja predloženog Zakona o upravljanju preduzećima u vlasništvu države članovi njihovih skupština, predsednici i članovi nadzornih odbora, direktori i vršioci dužnosti direktora neće morati da podnose izveštaje o imovini i prihodima i neće morati da prijavljuju sukob interesa Agenciji.

Konačno, TS je u [inicijativi](#) pozvala nadležne skupštinske odbore i poslanike da, ukoliko Vlada ne povuče sporni Predlog zakona, formulišu amandmane koji bi obezbedili da nivo zaštite od korupcije u privrednim subjektima na koje se trenutno primenjuje Zakon o javnim preduzećima, makar ne bude na nižem nivou od postojećeg.

Pored toga, a naročito u kontekstu očekivanih izbora, TS je predložila propisivanje dodatnih mera koje bi umanjile mogućnost za zloupotrebu državnih preduzeća u svrhu političke promocije ili bi olakšale otkrivanje takvih zloupotreba. Među njima je predlog da se obezbedi javnost podataka o korišćenju pojedinih resursa javnih preduzeća tokom izborne kampanje (vozila, sredstva komunikacije), kako bi se moglo pratiti da li se oni koriste u povećanom obimu upravo u doba kampanje, da se ograniči zapošljavanje u doba kampanje i neposredno nakon izbora, kao i izvođenje neplaniranih radova kroz koje se pribavlja naklonost birača (na primer slučaj „Kukulovce“).

Zakon ne daje garancije ni da će biti rešen jedan od najvećih problema u dosadašnjem periodu – višegodišnje upravljanje javnim preduzećima od strane direktora koji nisu izabrani na konkursu, najčešće iz „vd statusa“, a neretko i bez utvrđivanja da li vršioci dužnosti uopšte ispunjavaju uslove za postavljenje na čelo preduzeća.

Pogledajte [celu inicijativu TS](#).

(Vlada Srbije povukla je narednog dana predlog zakona iz skupštinske procedure)

Mediji

Kako je Vučić izašao iz frižidera i sačuvao SNS-u milione

CINS, Ivana Milosavljević, 19. juna 2023.

Za vreme prošlogodišnje kampanje, Srpska napredna stranka (SNS) je koristila dvosatnu emisiju na Pinku za promociju, što po Zakonu o oglašavanju nije dozvoljeno. Istraživanje CINS-a pokazuje da se iza toga krije finansijska korist čija je zakonitost upitna i da to ovoj stranci nije prvi put.

Tri sata pre početka izborne tišine 2022. godine, na televiziji Pink počela je emisija „Aleksandar Vučić – dela govore“. U studio Pinka pravo iz frižidera ušao je predsednik Srbije i lider Srpske napredne stranke (SNS) Aleksandar Vučić sa teglom krastavčića u rukama. Gotovo puna dva sata u udarnom terminu Vučić je, zajedno sa svojim saradnicima, iznosio „završne reči“ kampanje.

Za to vreme, u gornjem levom uglu ekrana nekoliko puta pojavljivala se oznaka „zakupljeni termin“.

Srpska napredna stranka je u prethodna dva izborna ciklusa zakupljivala termine na Pinku koji su daleko prevazilazili vreme koje je po Zakonu o oglašavanju dozvoljeno. Naime, prema njemu, svako oglašavanje na komercijalnim televizijama duže od 12 minuta u jednom satu je zabranjeno.

Regulatorno telo za elektronske medije (REM) je zbog toga protiv Pinka podnosilo prekršajne prijave, međutim ostalo je nepoznato zbog čega SNS to konstantno radi.

Istraživanje CINS-a pokazuje kako je koristeći zakupljene termine umesto običnih promotivnih spotova, vladajuća stranka dolazila do znatno jeftinije promocije tokom izbora. Reč je o više od 2,8 miliona evra, odnosno preko 330 miliona dinara, koje naprednjaci na ovaj način nisu platili, pokazuju ugovori, fakture i cenovnici do kojih je CINS došao.

Agencija za sprečavanje korupcije, koja je zadužena da kontroliše finansiranje stranaka, nije proveravala cene po kojima je kupovan oglasni prostor za vreme kampanja. Sa druge strane, stručnjaci za finansiranje političkih partija za CINS kažu da je Agencija ovo morala da ispita.

Članica Komisije za žalbe Saveta za štampu Tamara Skrozza ističe da povlašćeno kupovanje oglasnog prostora obesmišljava demokratski proces.

„Povlašćeni oglasni prostor u prajm tajmu (udarnom terminu prim.aut) ukazuje je da je to neravnopravna izborna utakmica.“

Skrozza objašnjava i da one koji su zbog povlašćene cene više vremena na televizijama ljudi vremenom počinju nekritički da prihvataju kao jedinu moguću varijantu.

Zakupljeni termini po četiri puta nižoj ceni

Stranke se za vreme izbora na televizijama uglavnom oglašavaju putem promotivnih spotova. Njima predstavljaju sebe, svoje kandidate i pozivaju ljude da glasaju za njih i njihovo trajanje je uglavnom oko jednog minuta ili kraće.

Svako oglašavanje koje traje duže od 12 minuta u jednom satu je zabranjeno. U to spadaju i takozvani zakupljeni termini – vreme predviđeno za prenos stranačkih mitinga, specijalnih emisija i slično – koji mogu trajati i duže od sat vremena.

Međutim, SNS ih je u velikoj meri koristio prilikom svoje promocije. Tokom kampanja 2020. i 2022. godine na Pinku su imali ukupno pet i po sati zakupljenih termina, od kojih najveći deo u udarnom terminu.

Dokumentacija do koje smo došli pokazuje da je prosečno cena sekunde ovih nedozvoljenih termina bila četiri puta manja nego prosečna cena običnih oglasnih poruka. Na ovaj način, SNS je samo na Pinku „uštedeo“ preko 2,8 miliona evra.

S obzirom na to da bi tržišna logika bila da televizije gledaju kako da zarade više, postavlja se pitanje zašto bi davali ovako povoljne cene za zakupljene termine, koji su, između ostalog, bili i u prajm tajmu.

Skrozza za CINS objašnjava da postoji neraskidiva veza između medija i političkih stranaka i da ako oni ne zarade na oglasnom prostoru, zarade na neki drugi način.

„Ono što možemo da vidimo i što je veoma jasno jeste da Pink iz dana u dan krši medijske zakone, verovatno još neke, pa nikad ni za šta nije kažnjen.“

Pored Pinka, REM je zbog zakupljenih termina prijave podnosio i protiv Prve i Hepija, ali je ovakvih termina na tim televizijama bilo manje nego na Pinku. Sa druge strane, Socijalistička partija Srbije (SPS) i koalicija NADA su pored SNS-a bile te koje su koristile ovakav vid promocije, pokazuje monitoring Transparentnosti Srbije.

Ove televizije smo pitali zašto su, iako to nije dozvoljeno, omogućavale strankama zakupljene termine. Takođe, pošto je REM te zakupljene termine označavao kao oglasne poruke pitali smo i zašto su ih naplaćivali po nižim cenama. Ipak, od Pinka i Prve nismo dobili odgovor, dok nam je direktorka televizije Hepi Aleksandra Krstić, koja je potpisivala ugovore sa strankama, rekla da ne daje izjave za medije.

Zakupljeni termini ili donacije

CINS je već pisao o tome kako se SNS i drugi promovišu putem zakupljenih termina, iako su oni nedozvoljeni. Nakon toga, REM je protiv njih podneo prekršajne prijave. Ona iz 2020. godine je zastarela, dok je za izbore 2022. slučaj još u toku.

S obzirom na to da je ovakvo oglašavanje nedozvoljeno, REM zakupljene termine obeležava kao obične oglasne poruke. Prema rečima Nemanje Nenadić iz Transparentnosti Srbija zbog toga postoji osnov da se naplata zakupljenih termina po nižoj ceni nego što je ona za emitovanje predizbornih spotova tumači kao netržišni popust, odnosno kao prilog političkoj stranci. Dodaje da je Agencija to trebalo da proveri.

Vladimir Tupanjac, advokat koji je nekada radio u Sektoru za kontrolu finansiranja političkih aktivnosti Agencije za sprečavanje korupcije, kaže da Agencija treba da pokrene postupak u kojem će odlučiti da li je prekršen Zakon o finansiranju političkih aktivnosti. Ukoliko je prekršen, ona može da izrekne meru upozorenja ili da podnese prekršajnu prijavu.

Takođe napominje da, ukoliko se utvrdi da je reč o prilogu, njega je trebalo da prijavi sama stranka.

Prema odgovoru koji je CINS dobio od Agencije za sprečavanje korupcije, ova institucija ne kontroliše same cene, već samo upoređuje da li se podaci iz različitih izvora poklapaju. Na pitanje na osnovu čega je proveravala troškove oglašavanja SNS-a na Pinku 2020. godine, Agencija je pobrojala izvore:

„Pored ugovora i faktura, Agencija je u postupku kontrole pribavila i koristila podatke dobijene od poslovnih banaka, Uprave za trezor i drugih državnih organa, političkog subjekta i pružaoca usluga“.

Takođe, iz izveštaja o kontroli za kampanje 2022. godine se vidi da je Agencija i tada koristila iste izvore.

Nemanja Nenadić kaže i da se u ranijim izbornim procesima Agencija oslanjala, na primer, na podatke koje je dobijala iz REM-a, koji beleži samo količinu oglašavanja na pojedinim medijima, ali ne prati i finansijski aspekt oglašavanja. Samim tim, dodaje Nenadić, Agencija nije mogla da izvrši potpunu kontrolu finansiranja kampanje.

„Na osnovu toga Agencija je mogla da utvrdi samo da li je neka stranka propustila da prijavi činjenicu da se oglašavala na nekoj televiziji, a ne da li je prijavila sve što je trebalo.“

Donacije Biji i MUP-u: Siva zona - rizik za korupciju

Insajder, 30. juna 2023.

Donacije državnim institucijama, pa i onim koje treba da kontrolišu privatne firme, već godinama su siva zona. Iako je Agencija za sprečavanje korupcije pre sedam godina tražila izmene zakonskih propisa u oblasti donacija - kako bi se smanjio rizik od korupcije, to se još nije desilo. Priču o donacijama fizičkih i pravnih lica državnim institucijama, u žižu javnosti nedavno je vratio ministar policije Bratislav Gašić, nekadašnji prvi čovek Bije, prenosi [portal Insajder](#).

Da je vlasnik gazdinstva Jovanjica Predrag Koluvića, kome se sudi zbog uzgoja marihuane, jedan od donatora Bezbednosno - informativne agencije, javnost je saznala od nekadašnjeg prvog čoveka Bije, u skupštinskom prenosu. Ministar policije Bratislav Gašić 21. juna tokom skupštinskog zasedanja je potvrdio višegodišnja nagađanje: „Preko gradske uprave Grada Beograda su donirali slovima i brojevima slovima i brojevima 261 hiljadu dinara nameštaja za ispostavu Bije Stari grad. Ne radi se tu da li država ima dovoljno novca ili nema, radi se o nekim drugim odnosima, i ta donacija je došla preko prijatelja tada, Tošića, koji je bio načelnik Starog grada i koji je uhapšen zajedno sa njim“.

O kakvim je odnosima reč i da li proverava tu donaciju Biji, pitali smo Agenciju za sprečavanje korupcije, ali odgovor te nezavisne institucije nismo dobili. U Transparentnosti Srbije kažu da je veoma važno da se zna na koji je način došlo do donacije te vrste.

„Dakle, da li je to bilo nešto što je bila inicijativa tog pojedinca ili pak nešto što je traženo ili stavljeno kao očekivanje od strane državnog organa, u ovom slučaju Bezbednosno - informativne agencije. Dakle, ovo prvo bi možda bilo manje sporno mada bi se opet postavilo pitanje zašto bi neko poželeo da donira baš Biju. To je možda bilo u okvirima postojećih zakonskih normi. Međutim, veoma je sporno što zakon uopšte takve stvari dozvoljava pre svega zbog nepristrasnosti koji treba da postoji u radu državnih organa, a nepostupanje u korist onoga koji je bio donator“, kaže Nemanja Nenadić.

Da Zakon o donacijama treba da se izmeni - tako što bi se fizičkim i pravnim licima zabranilo da budu donatori institucijama koje na bilo koji odlučuju o njima, tražila je Agencija za sprečavanje korupcije 2016. godine - nakon što je Insajder otkrio da je strana kompanija Jura Inspekciji Ministarstva za rad donirala automobile. Uprkos javnom apelu te nezavisne institucije, nadležno Ministarstvo finansija i Vlada nisu inicirali tražene izmene. Sa donacijama tog tipa se nastavilo. To potvrđuje saopštenje Bije iz 2017. kada su otvarane njene prostorije u Kraljevu.

„Kompletna izgradnja finansirana je iz budžeta Agencije, a uz pomoć donatora nove prostorije su i opremljene nameštajem i opremom“, navodi se u saopštenju Bije objavljenom na sajtu ove bezbednosne agencije.

Nemanja Nenadić kaže da nije uobičajeno da fizička, pa ni pravna lica doniraju ne samo Biju, nego bilo koji državni organ.

„Zato što državni organi imaju obezbeđeno finansiranje iz budžeta, imaju donacije koje dobijaju od međunarodnih organizacija i postavlja se uvek pitanje zašto bi bilo ko pomagao na taj način dodatno državne organe kada već izdvaja novac kroz poreze. I prva pomisao naravno je da tu postoje nekakve zakulisne radnje jer nije reč o donacijama bolnicama, Crvenom krstu i sličnim institucijama već nečemu što pripada aparatu prisile“, kaže Nenadić.

I MUP godinama prihvata donacije privatnih kompanija. Među njima je i firma Milenijum tim koja je MUP-u donirala balon za obuku konjanika, i to u vreme kada Tužilaštvo za organizovani kriminal tvrdi da postupak protiv te firme godinama stoji u mestu - jer policija ne postupa po njihovim zahtevima. Na spisku donatora MUP-u, kako je objavio Birn, su i firme Promont Group, Bobar Beška, Gas Invest i DM Invest, protiv kojih tužilaštvo takođe vodi postupak zbog izgradnji distributivnih gasovoda, bez tendera.